והא טבולי יום נינהו אביי בר רבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו ניתנה תורה לטבול יום יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעת' א"ל רבינא למרימר ניתנה קאמרת או ראויה קאמרת אמר ליה ראויה קאמינא וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי אמר רבי יצחק [1]לא מראש בסתר דברתי (א) וליטבלו בצפרא דשבתא וליקבלו תורה בצפרא דשבתא א"ר יצחק שלא יהא הללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה א"ר חייא ברבי אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים [א] שש עונות שלמות בעינן אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה מן האשה אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה מתיב רב ששת [2]וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע פרט לשכבת זרע שהיא סרוחה מאי לאו שפירשה מן האיש לא שפירשה מן האשה בעי רב פפא (א) שכבת זרע של ישראל במעי כותית מהו ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו עכו"ם דלא דאיגי במצות לא או דילמא כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופייהו ואם תמצי לומר כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו במעי בהמה מהו אשה (היא) דאית לה פרוזדור מסרחת אבל בהמה דלית לה פרוזדור לא או דילמא ל"ש תיקו: ת"ר בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל רבי יוסי אומר בשבעה בו אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא [3]ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם [4]החדש הזה לכם ראש חדשים מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא [5]זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם [6]ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום כי פליגי בקביעא דירחא רבי יוסי סבר בחד בשבא איקבע ירחא ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתרי בשבא אמר להו [7]ואתם תהיו לי ממלכת כהנים

בתלתא

וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי. פירש בקונטרס דלר' עקיבא פריך ור"י אומר דלדר' אלעזר בן עזריה ור' ישמעאל נמי פריך דניליף מהכא דלעונות קפיד קרא דאי אימים נקבלו תורה בי שימשי: **וליטבלו** בצפרא דשבתא. הא ודאי לא פריך אלא לר' עקיבא דס"ל דאעונות קפיד קרא דנימא דילמא בעינן שש עונות וכי תימא אם היו פולטות בסוף ליל שבת מתי יטבלו ליטבלו בצפרא דשבתא אבל לר"א ורבי ישמעאל לא פריך דנימא דילמא קפיד רחמנא אעונות דפעמים היא קולא כגון אם שימשה בתחילת הלילה דאי קפדינן אעונות משעברו ה' עונות טהורה והשתא דקפיד אימים אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דילמא קפיד אעונות ואימים אתרווייהו לחומרא כששימשה בתחילת הלילה ניזיל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ניזיל בתר עונות: **אמר** ר' יצחק שלא יהא הללו הולכים לקבל תורה. וא"ת א"כ מה צריך רבי יצחק לדרשה דלא מראש בסתר דברתי ויש לומר דאיצטריך דאי לאו הכי ליטבלו בתחילת לילי השבת ומחלות לילה ואילך יקבלו תורה אבל ביום אם היו מאחרים עד שיטבלו כולם היו מתבטלין מת"ת: **אבל** פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה. הקשה ר"ת דמתני' היא דתנן בפרק דם הנדה (נדה נד:) הזוב והניע והרוק ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ומיהו לא קשה כולי האי דאיכא למימר מטמאין לחין תוך ג' ור"ת מפרש דהכא בזכר שנרבע ופלט זרע דומיא דאשה והתם נראה קרי וכן פי' ר"ח: **וכתיב** התם החדש הזה לכם. תימה דבפרק קמא דפסחים (דף ו:) פריך אהאי קרא גופיה ממאי דבריש ירחא קאי וי"ל דודאי בריש ירחא קאי דאמרי' במדרש (מכילתא) שהראהו הקב"ה למשה באצבע ובפסחים לא פריך אלא דבעי למילף מינה הא דאמר רשב"ג שדורשין לפני הפסח בהלכות הפסח שתי שבתות שהרי נביא עומד בר"ח ומזהיר על הפסח וממאי דנביא בריש ירחא קאי ונהי דנראה חדש אמר ליה הקב"ה דילמא משה כשאמר לישראל בארבע' בירחא או בחמשא הוה קאי ומסיק דיליף מדבר ממדבר דבההוא דבאחד לחדש השני אמירת משה לישראל היתה בו ביום כדכתיב באחד לחדש השני ויתילדו על משפחותם וגו' וא"ת דלמאי לא יליף הכא מדבר ממדבר כדיליף התם דהכא נמי כתיב מדבר באו מדבר סיני ויש לומר דטפי ניחא ליה למילף הזה הזה ולא מדבר ממדבר: ס) **בתלתא** אמר להו מצות הגבלה. לכ"ע הגבלה קדמה לפרישה דבתלתא ויאמר כתיבי וסברא הוא דכל אחד נאמר ביומו בקמא כתיב ואתם תהיו לי וגו' ובבתרא כתיב מצות פרישה ומצות הגבלה ובאמצעי לא כתב ביה מידי שיעשה משה שליחות לישראל ואית לן למישדי מצות הגבלה אההיא אמירה ולא אמצות פרישה שהרי מיד אחר אמירה אחרונה כתיבא מצות פרישה:

היום

והא טבולי יום נינהו. כיון לכולהו שמעינן דבלילי שבת טבלו הוו להו טבולי יום כשקבלו תורה שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה וכיון דהכי הוא ליכא למימר דמבע"י טבלו שם ואפ"ה פליטתן טהורה ובצרי להו חדא עונה אליבא דכולהו: **ראויה קאמינא.** ראויה ליתן לטבולי יום וקסברי הני תנאי לא הקפידה תורה על טבולי יום דלא כתיב הערב שמש אלא לענין קדשים הלכך ו)כל ג' ימים האמורים לענין פרישה הוזקקו להיות א)קודם טבילה ומיהו לא ניתנה לטבולי יום לפי שטבלו מבעו"י ולא פלטו ואם היו פולטות יחזרו ויטבלו משתחשך אבל לא הוצרכו לכך: **וליטבלו בי שמשי וליקבלו תורה בי שמשי.** לילי שבת קרי בי שמשא בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והוצרך להזכירו בכמה מקומות. והכי פריך לר' עקיבא דאמר הקפידה תורה על מנין העונות ולא הקפידה אלא על חמש למה לא קבלוה בלילה מדהמתין עד הבקר איכא למימר שהקפידה על פליטת הלילה ואיכא ו' עונות: ז)**לא בסתר דברתי במקום ארץ חשך.** ולילה חשך הוא: **ליטבלו בשבתא בצפרא.** ולמה הולך (ב) ליכד בהשכמה דיום א' פרשו עם חשכה בד' ויטבלו בשבת שחרית ואם פלטו לאחר טבילה טהורין דהא עברו ה' עונות שלמות ואם פלטו לילי שבת ונטמאו לא איכפת לן וטובלין שחרית דהא בעל קרי טובל ביומו ואת אמרת ניתנה תורה לטבולי יום. ויש ספרים דגרסינן ביה תרי ליטני וגרסינן הכי לרבי אלעזר לישמשו ביממא דחמשא לר' ישמעאל לישמשו בליליא דחמשא לרבי עקיבא לישמשו ביממא דארבעה ואומר אני שהוא שיבוש והגורסו טעה ולא ידע לפרש מהו שאמר ר' ישמעאל פעמים שהן ה' עונות כו': **אבל חכמים אומרים ו' עונות שלמות.** סברי להו כר' יוסי דאמר בארבעה עביד פרישה ובהשכמה כר' עקיבא ולית להו שטבלו בלילי שבת אלא סבירא להו דאותן שטבלו לילי שבת ופלטו לאחר טבילה הוצרכו לטבול בשבת שחרית ולפיכך נתעכבה שכינה מליתן עד הבקר ולא משום לא בסתר דברתי לחודיה: **שפירשה מן האשה.** כגון פולטת שכבת זרע שקבלה מזכר הוא דאמר ר' אלעזר בן עזריה דבתרי יומי מסרחת מפני שמתחממת בגופה: **אבל פירשה מן האיש.** על הבגד מטמאה לעולם: **כל זמן שהיא לחה.** ומיהו משיבשה לא מטמיא דתו לא חזיא להזריע: **מאי לאו שפירשה מן האיש.** על הבגד ומטהר לה לאחר מסרחת דלא קתני פרט לכשיבשה: **של ישראל במעי כותית מהו.** מי מסרחת בג' ימים כישראלית ואי פלטה ליה בתר ג' טהור הנוגע בטיפה או לא. ולהכי נקט שכבת זרע של ישראל דאילו דכותי אמרינן במסכת נדה קריו טהור בפ' בנות כותים (נדה דף לד.): **דדייגי במצות.** לקיים מצות וחרדים בדבר ומתוך דאגה מתחממין כדכתיב (תהלים לט) חם לבי בקרבי: **חביל.** חם: **דאית לה פרוזדור.** בשר כותלי בית הרחם נולט מן השינים ולחוץ ובית הרחם הוי מן השינים ולפנים: **אשה אית לה פרוזדור.** לפיכך לא שליט בה אויר בגופה ומתחממת: **בו' בחדש כו'.** דהא דכתיב [שמות כד] ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי סבירא להו כר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה: **כתיב הכא.** היום הזה לגזירה שוה: **מה להלן.** זכור את היום הזה בעצמו של יום הזכירה דיציאת מצרים נאמר להו כדכתיב הזה אף כאן בעצמו של יום הזכירה דשבת נאמר להן זכור את יום וגו': **בקביעא דירחא.** באיזה יום הוקבע החדש: **משום חולשא דאורחא** גרסינן: **בתרי בשבא אמר להו ואתם תהיו לי.** ומשה עלה ויקרא אליו כל הענין עד אלה הדברים אשר תדבר וגו' הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן [ע"א] כל עליותיו בהשכמה היו ואפי' למאן דלית ליה בהשכמה עלה דהא נהדיא כתיב קרא:

בתלתא

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ה מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה יג:

ל ב ג מיי' שם הלט"ו:

◆

תורה אור השלם

1 קִרְבוּ אֵלַי שִׁמְעוּ זֹאת לֹא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי מֵעֵת הֱיוֹתָהּ שָׁם אָנִי וְעַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהִים שְׁלָחַנִי וְרוּחוֹ: ישעיהו מח טז

2 וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו יז

3 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי: שמות יט א

4 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב

5 זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שמות כ ז

6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְיָ אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ: שמות יג ג

7 וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות יט ו

◆

תוס' ישנים

א) נ"ל רק קודם טבילה ולא קודם טהרה:

◆

רבינו חננאל

שבת, כדאמר ר' עקיבא אם יצאת מקצת עונה ראשונה משלימין לו מקצת עונה שישית. אלא ר' ישמעאל, דקמצריך ארבע עונות שלימות שמתחילות בתחילת יום (או מתחילת לילה) מתוך ג' ימים כמאן, לא כרבנן ולא כר' יוסי. הדרבנן מרחק טובא, ומדר' יוסי נמי הא יומא ארבעה שיצא מקצתו לא מהני. לא מחשבינה עונה כדחשיב לה ר' עקיבא, וארבעה דבידיה חמישי ושישי איתנון בלחוד ובעאי להו מכלל שלשה ימים, כמאן קאי. ופרקינן לעולם כר' יוסי קאי ר' ישמעאל, ו[כ]דאמר רב אדא בר אבא משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד, דאלמא סבר דעבד להו פרישה ביום רביעי בהשכמה קודם הנץ החמה, והיה להו חמש עונות שלמות שלשה ימים, כדפרשינן לר' ישמעאל בעניין פעמים ה', ומלקא שמעתא, ומקשינן בין לר' ישמעאל ובין לר' עקיבא למה ליה למיבד לפרישה רביעא למעבד פרישה לישראל ביממא דארבעה, והאמר רב הונא בר הוא ישראל קדושים הם ואין משמשין מיטותיהן ביום. ופריקנן א"צ עבודית למשה לאפרושינהו דהאמר רבא אם היה בית אפל מותר. ואמר (רבה) [רבא] ואיתימא[א] רב פפא תלמיד חכמים מאפיל בטליתו ומותר. ומקשינן כי מבדי פרישה עבידא אליבא דר' יוסי ור' ישמעאל ור' עקיבא בארבעה, ואליבא דר' אלעזר בן עזריה ורבנן בחמשה, דהלכותיהו כל אשה ששמשה קודם הפרישה, אם פלטה שכבת זרע בלילי שבת טהורה היא, חישרי שכינה בלילי' דשבתא אמאי איתאחרא עד לצפרא. ופרקינן אמר ר' יצחק לא מראש בסתר דברתי, כן עלתה במחשבה למהוה ביממא. והדר אקשינן אם כן למה לי יעבד פרישה אליבא דר' ישמעאל ור' עקיבא מצפרא ארבעה. לר' עקיבא תשמש כולי יומא דארבעה, והרי חמש עונות עד צפרא דשבתא. ולר' ישמעאל תשמש עד צפרא דחמשא, דהא איכא עד צפרא דשבתא ארבע עונות כהלכתן מכליל שלשה ימים. ופריקנן אמר ר' יצחק אם כן יאמרו הללו הולכין לבית הטבילה והללו הולכין לקבל התורה. ואילין שאומרין עליהן הולכין לבית הטבילה אינון נשים שפלטו שכבת זרע בלילי שבת, שאילו לא פירשו ביום רביעי הוה מיטמיא מכה שפולטת וצריכה למיטבל לצפרא דשבתא, ואיכא בהא מילתא סוניא ולא שפיר שהללו ילכו לקבל תורה והללו ילכו לבית הטבילה. ואיכא מאן דגרסי בהדין קושיא דלעילא נמי ולר' אלעזר בן עזריה תשמש ביממא דחמשה. ולא

רבינו חננאל (המשך)

צריכה מילתא להכין. דר' אלעזר בן עזריה לא איכפת ליה שימשה בחמשה עד קרוב לשקיעת החמה אם לאו, ולא צריך אלא משהו מן חמשה. וכולי יומא דמעלי [שבתא]. ומשהו מן שבתא דהוא יום שלישי. ומקשינן והא טבולי יום נינהו, ומפרקינן דראויה תורה להינתן לטבולי יום. ואיכא דמקדמי ומרמי ליה להאי קושיא ולהאי פירוקא, מבתר אוקימתא דמילי' דר' ישמעאל ור' עקיבא כר' יוסי. ואיכא דגרסי ליה הכא, ואית ליה תרין אנפי, חד דהוא קושיא על ר' עקיבא דאמר מקצת יומא (דחמשה) [דארבעה] עבד להו פרישה, וכל אשה שפלטה שכבת זרע בלילי שבת עד שמשלימין כשיעור הזה, מיום חמישי טמאה היא, וכיון שאפשר על דעתא דר' עקיבא שיש אשה שפולטת וטמאה בלילי שבת. הרי היא צריכה הערב שמש, וכל נשים שהיה להן כן טבולי יום איתנון. ועוד איתא ליה להאי קושיא אנפא אחרינא, כי אמרינן לר' ישמעאל ור' עקיבא למה לי למיעבד להו פרישה דמטיא עד בי שמשא, ליעביד להו פרישה דלא מטיא אלא עד צפרא דשבתא. ופריקנן א"ר יצחק יאמרו הללו הולכים לבית הטבילה והללו הולכין לקבל תורה. ואקשינן למה ליה לר' יצחק לפרוקי כי הדין פירוקא, הא טבולי יום נינהו אי הות פרישתן עד צפרא דשבתא. ואהדרינן אעפ"כ ראוין היו לקבל התורה, והלכך צריכינן לפירוקא דר' יצחק. ואע"ג דהאי דקאמרינן והא טבולי יום נינהו, ואביי בר אבין ורב חנניה בר אבין תרווייהו ניתנה תורה לטבולי יום, מוכחא מלתא דעל נשי קאי ולא בגברי אימיר, כי דסדרנא לשמעתא, הא מיפרש בתלמוד ארץ ישראל שמעתא, אמר ר' יוחנן טבולי יום קבלו ישראל את התורה, הדא דאת אמר בנשים, אבל אנשים כבר טהרו, מאי טעמא וקדשתם היום ומחר. אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים שלש עונות שלימות בעינן. וכן הלכה. ושכבת זרע שפרשה לאיש, כל זמן שהיא לחה טמאה, ואפילו פלט אותה [מימים

מסורת הש"ס

א) נדה לד:, ב) [שם ע"ז לו:], ג) [ע"ש], ד) תענית כח: יומא ד., ה) פסחים ו:, ו) כ"ה גי' רש"ל וע"ש בתוספות כל ג' האמורים ר"ל דעת ראב"ע אי ר"ע או ר"י, ז) ושעיה מ"ה פי"ע לא כסתר דברתי במקום ארץ חשך וכן קרא מוקדם לקרא דמייתי בקונ' לא מראש בסתר דברתי (ע"ש) ותמוה ליתן טעמם, ח) עיין לקמן.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' כסתר דברתי וגו' וליטבלו: (ב) רש"י ד"ה ליטבלו בשבתא בצפרא ולמה הולך להפרישה בהשכמה ליום רביעי יפרשו עם חשכה וכו' לא איכפת לן דטובלות וכו' לר' ישמעאל לישמשו ביומא דארבעה לר"ע לישמשו בליליא דארבעה:

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר רי"ל לא מראש בסתר דברתי. זה פסוק בישעיה דף מח ע"ש ובש"ס צ"ע כי לא בסתר דברתי הוא פסוק ישעיה מ"ה: גמ' רבי יוסי אומר בשבעה בו. ע' ע"ז דף ב ע"א תוס' ד"ה יום השמי:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' שש עונות. נ"ב נ"ל נקרות הגאונים ג' עונות:

◆

מוסף רש"י

ביני שימשי. ערב שבת, והנראה כעיני לפני כבין השמשות שלו עשר כפי כל והכל מכרים אלו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך קודם לה כי ממש (כתובות עג.). דדאיגי במצות. ירולם ומחרדים כמלות, ומתוך דלגתן מתחממין (נדה לד:).